

VUOSIALMANAKKA LINTUHAVAINNOILLE

Lintupäiväkirja 2023

Dan Zetterström
Mats Ottosson

TAMMI

Merkillinen ja muuttuva lintumaailma

Käsissäsi on vuoden 2023 lintupäiväkirja, jonka toivomme kulkevan mukanasi päivittäin koko vuoden ajan. Kuvitimme ja kirjoitimme sen, ja nyt on sinun vuorosi täydentää sitä päiväkirjamerkinnoilla, hammaslääkäriajoilla, säähavainnoilla ja halutessasi myös merkinnöillä kohtaamisistasi lintujen kanssa.

Tätä kirjoittaessani ulkona on muutama pakkasaste ja ikkunan ulkopuolella parvelee pikkulintuja ruokintapaikan maapähkinöiden, auringonkukansiemenien ja talipallojen kimpussa. Voin seurata niiden elämää vain muutaman metrin päästä. Ne syövät ja juovat, ovat sovussa ja riitelevät, varoittavat toisiaan haukoista ja kissoista. Kun saa jakaa arkensa luonnonvaraisten eläinten kanssa näin lähietäisyydeltä, siinä on jotakin hyvin koskettavaa. Ne ovat eläviä olentoja, jotka näyttävät tunteitaan niin kuin mekin – pelkoa, rohkeutta, ärtymystä, yhteenkuuluvuutta – ja ovat silti erilaisia tavalla, joka saa mielikuvituksen liikkeelle.

Linnut kiehtovat monia, ja yhtenä syynä tähän on niiden näkyvyys. Ne ovat riittävän suuria tarkkailtaviksi, niiden ääniä voi kuunnella, useimmat ovat näkyvillä päivänvalossa ja ne uskaltavat tulla lähelle. Juuri tämän havaittavuuden ansiosta linnut tuovat meitä ympäröivän luonnon muutoksia näkyviin paremmin kuin mikään muu. Esimerkiksi muuttolintujen kevätmuuton aikaistuminen on selvä merkki ilmaston lämpenemisestä. Me ihmiset kirjoitamme lintujen kalenterin uusiksi.

Eikä siinä kaikki. Pitkään lintuja seuranneet eivät ole voineet olla huomaamatta, että tietyt lajit ovat yleistyneet ja toiset harvinaistuneet.

Luonnon muuttumisessa ei ole sinänsä mitään ihmeellistä, sitä on tapahtunut aina ja se on elämän merkki. Muutokset ovat kuitenkin suurempia kuin koskaan aiemmin, ja se johtuu meistä ihmisistä. Oli sitten kyse viime vuosikymmeninä yleistyneistä lintulajeista (esimerkiksi laulujoutsen, kurki, merikotka, korppi, tikli ja sinitiainen) tai voimakkaasti vähentyneistä (kiuru, räystäspääsky, peltosirkku, kuovi, pensastasku, hömötiainen, kuukkeli ja mehiläishaukka), syy on usein ihmisen toiminnassa. Siinä, mitä metsästämme – ja mitä lakkaamme metsästä. Miten muutamme viljelysmaita ja metsiä tuottavammiksi – ja samalla yksitoikkoisemmiksi ja epäviihtyisämmiksi elinympäristöiksi. Luonnonsuojelutoimina kosteikkoja, metsiä ja rantaniittyjä ennallistetaan uhanalaisten lajien pelastamiseksi.

Kun avaa sydämensä – ja päiväkirjansa – linnuille, saa niistä iloa kaikkialla. Ne myös muistuttavat meitä alati vastuustamme.

Matti Olli Dan Zetterman

Tammikuu

Uudenvuodenpäivän aamuna ensimmäisenä nähty lintu on todennäköisesti talitiainen (kuvassa). Se on selvästi yleisin lintu pihoillamme talviaikaan. Vuoden 2022 Pihabongauksessa talitiaisista pyrähтели keskimäärin kahdeksan per ruokintapaikka.

Ihmissilmin kaikki talitiaisit näyttävät helposti samalta. Se on ihan luonnollista, sillä kun keskittyy tunnistamaan eri lintulajeja, kiinnittää huomiota lajille tyypillisiin piirteisiin, ”talitinttimäisyyksiin”, eikä huomaa yksilöllisiä eroja.

Linnutkin ovat persoonallisuuksia. Tietyt yksilölliset erot näkyvät höyhenpuvussa. Esimerkiksi talitintin vatsan musta juova on kapein naarailta ja nuorilla linnuilla ja leveämpi koirailta. Mitä leveämpi koiraan vatsajuova on, sitä vetovoimaisempi se on naaraiden keskuudessa.

Muissa eroavaisuuksissa on kyse enemmän luonteesta kuin ulkonäöstä. Tutkijat seurasivat muutama vuosi sitten tuhansia talitiaisita koko talven. He testasivat lintujen persoonallisuutta ja tutkivat sitten niiden seurallisuutta. Osoitautui, että varovaiset talitintit pysyttelevät usein samalla ruokintapaikalla ja tutustuvat toisiinsa hyvin. Rohkeat kiertelivät sen sijaan ympäriinsä löytääkseen ruokintapaikan, jossa on eniten ruokaa. Persoonallisuus siis ratkaisee, pitääkö ystäviä ja turvallisuutta tärkeämpänä kuin aineellista hyvinvointia.

1

SUNNUNTAI
Uudenvuodenpäivä

Tammikuu

Lämpötila:

**KAUAS KUULUVA
JOUTSEN**

Laulujoutsenet eivät lähde sen etelämmäs kuin on pakko. Pieni osa kannasta jää talveksi Suomeen. Varsinkin leutoina talvina niitä jää lounaisille merialueille sulapaikkoihin.

Suoraan ylös ojentuva kaula ja keltamusta nokka erottavat laulujoutsenen sukulaises-taan kyhmyjoutsenesta. Toinen tuntomerkki on ääntely. Laulujoutsen toitottaa ja töräyttelee kovalla äänellä, kun taas kyhmyjoutsen on enimmäkseen hiljaa, korkeintaan se lähinnä puhisee ja sihisee. Englanniksi sen nimi onkin *mute swan*, mykkä joutsen.

LAULUJOUTSEN

Se saapuu heti jäiden lähdeyttä.

2

MAANANTAI
Aapeli

Lämpötila:

3

TIISTAI
Elmeri, Elmo

Lämpötila:

4

KESKIVIIKKO
Tiitus, Ruut

Lämpötila:

5

TORSTAI
Lea, Leea

Lämpötila:

Loppiainen

6

PERJANTAI
Harri

7

LAUANTAI
Aku, Aukusti

8

SUNNUNTAI
Titta, Hilppa

Tammikuu

Lämpötila:

Lämpötila:

Lämpötila:

HIPPIÄINEN
Pikkuruinen lintu –
valtava ruokahalu.

JATKUVAA SYÖMISTÄ

Hippiäinen on talvella kuin aktiivinen pieni moottori, jolla on pikkiriikkinen polttoainetankki. Jotta polttoaine ei loppuisi ja lintu kuolisi, tankkia on täytettävä jatkuvasti. Kun on oikein kylmä, hippiäisen on löydettävä ruokapala joka kolmas sekunti.

Ravinnosta saatu energia lämmittää lintua paitsi sillä hetkellä, myös tulevana yönä. Jotta hippiäinen selviytyisi yöstä, sen on syötävä iltaan mennessä itsensä kuuden ja puolen gramman painoiseksi. Aamun tullen se painaa taas vain viisi grammaa, ja sen on aloitettava syöminen saman tien. Hippiäisen elämä on puolentoista gramman varassa. Joka yö.

9

MAANANTAI
Veikko, Veli, Veijo

Lämpötila:

10

TIISTAI
Nyyrikki

Lämpötila:

11

KESKIVIIKKO
Kari, Karri

Lämpötila:

12

TORSTAI
Toini

Lämpötila:

13

PERJANTAI
Nuutti

14

LAUANTAI
Sakari, Saku, Sasu

15

SUNNUNTAI
Solja

Tammikuu

Lämpötila:

Lämpötila:

Lämpötila:

SIEMENTILANTEEN SEURAAJA

Vihervarpusten näkee usein roikkuvan talvella pienten akrobaattien tavoin lepän latvuksissa, usein ylösalaisin. Kuin annetusta merkistä koko parvi pyrähtää lentoon ja lentää hieman levottomina ympäriinsä, mutta laskeutuu pian taas siennorkkojen luo.

Vihervarpunen on tyypillinen vaelluslintu. Kun seudun leppien ja koivujen siennovarastot on tyhjennetty, linnut jatkavat eteenpäin ja saattavat ilmestyä yhtäkkiä varsin runsaslukuisina puutarhojen ruokintapaikoille. Siellä ne herättävät usein kysymyksiä: kuka tulokas oikein on? Pieni koko, metsänvihreä pohjaväri ja keltainen siipijuova kertovat vastauksen.

VIHERVARPUNEN

Kirkaankeltainen siipijuova on hyvä tuntomerkki.

16

MAANANTAI
Ilmari, Ilmo

Lämpötila:

17

TIISTAI
Toni, Anton, Antto

Lämpötila:

18

KESKIVIikko
Laura

Lämpötila:

19

TORSTAI
Heikki, Henri, Henna

Lämpötila:

PUUKIIPIJÄ
Rasvasta pitävä tulokas.

20

PERJANTAI
Sebastian

21

LAUANTAI
Aune, Oona, Netta

22

SUNNUNTAI
Visa

Tammikuu

Lämpötila:

Lämpötila:

Lämpötila:

TALIN YSTÄVÄ

BirdLife Suomi on järjestänyt vuodesta 2006 tammikuuisen Pihabongaus-tapahtuman, jossa kansalaisten havaintojen pohjalta kerätään tietoa Suomen talvilinnustosta. Tuloksista voidaan havaita muun muassa, että pikkuvarpunen, mustarastas ja tikli ovat runsastuneet, kun taas esimerkiksi varpunen ja hömötiainen ovat vähentyneet. Ruokintapaikoilla on vuosien myötä alkanut vieraillla myös uusia lajeja.

Puukiipijää houkuttelee varsinkin rasva. Voit hieroa talipalloa tai sivelä muuta rasvaa (voita, margariinia, kookosrasvaa) puunrunгон kaarnaan.

27

PERJANTAI
Viljo

28

LAUANTAI
Kalle, Kaarlo, Kaarle

29

SUNNUNTAI
Valtteri

Tammikuu

Lämpötila:

Lämpötila:

Lämpötila:

RUOKINTA ON YHÄ SUOSITUMPAA

Yhä useammat ihmiset ruokkivat lintuja talvisin. Lisäksi ruokintapaikoilla käy myös yhä useampia lintulajeja.

Tikli on kaunis peipon sukulainen, joka elää luonnossa lähinnä ohdakkeen ja takiaisen siemenillä. Se alkoi hakeutua lintulaudoille parikymmentä vuotta sitten, ja nykyisin se on yhä tavallisempi näky.

Vastikään myös puukiipijä (ks. edellinen viikko) ja pyrstötiainen ovat hoksanneet hyötyvänsä valmiiksi katetusta pöydästä. Toinen varsinakin Lounais-Suomessa esiintyvä, lintulaudoilla yleistynyt vieras on pähkinähakki.

30

MAANANTAI
Irja

Lämpötila:

31

TIISTAI
Alli

Lämpötila:

PYRSTÖIAINEN

Viime vuosina runsastunut laji, jolle maistuvat talipallot.

TIKLI

Auringonkukista pitävä korea osittaismuuttaja.

PÄHKINÄHAKKI

Hasselpähkinöihin mieltynyt harvinainen vieras lintulaudalla.

TÖYHTÖTIAISELLA ON SILMÄT NISKASSA

Elämä on pienelle tiaiselle vaarallista. Pikkulintujen sieppaaminen yllättäen on varpushaukan ja varpuspöllön lempipuuhaa.

Töyhtötiaisella on silmät niskassa luultavasti suojautumistarkoituksessa. Ne eivät tietenkään ole oikeat silmät, vain täplät höyhenpeitteessä. Kun lintu nostaa töyhtönsä pystyyn, näkyviin tulee kuvio, joka muistuttaa erehdyttävästi sen kasvoja.

Todennäköisesti tarkoituksena on antaa takaa päin lähestyvälle pedolle sellainen vaikutelma, että se on jo huomattu. Silloin on olemassa mahdollisuus, että se luopuu hyökkäyksestä.

VALENAAMOJA ON MUILLAKIN

Töyhtötiainen ei ole ainoa lintu, jolla on pään etupuolta muistuttava kuvio pään takaosassa. Sama ilmiö näkyy myös eri pöllölajeilla, esimerkiksi hiiripöllöllä (kuvassa) ja varpuspöllöllä (kuva viikon 9 kohdalla).

Edestä, sivulta ja takaa.

Hurmaava kirja lintuhavainnoille!

Lintupäiväkirja 2023 on almanakka, jossa kohtaa kaksi maailmaa: oma elämäsi ja lintuhavainnot.

Lintupäiväkirjaan merkitset helposti kaiken luontoon liittyvän tiedon. Kirjaa ylös, kun kuulet mustarastaan laulavan keväällä ensimmäistä kertaa, kun ilma täyttyy laulujoutsenten huudoista tai kun naakat tummentavat taivaan viileänä syysaamuna.

Kirjassa esitellään joka viikko uusi lintulaji kauniin piirroskuvan ja tietotekstin kera. Kirjassa on hyvin tilaa omien lintuhavaintojen muistiinmerkittämiselle, muille omille muistiinpanoille sekä esimerkiksi säähavainnoille.

